

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ROYTENKO Nina Oleksiivna – Senior Lecturer of the Department of Music Theory and Vocal Theory of the South Ukrainian National Pedagogical K. D. Ushinsky University.

Circle of scientific interests: professional training of future music teachers.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2021 р.

УДК 314. 78. 11

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-201-205

СИВОКОНЬ Юрій Михайлович –

старший викладач кафедри хореографії та естетичного виховання
Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8493-7233>

e-mail: yrasivokon@ukr.net

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАННЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Вищі навчальні педагогічні заклади мистецького спрямування визначаються дослідниками як унікальна ланка в системі підготовки фахівців у галузі хореографії, пропонуючи самостійний освітній напрямок танцювальної майстерності та хореографічної педагогіки. Реформи останніх десятиліть висунули нові вимоги для всіх рівнів хореографічної освіти, позначивши завдання цілісності процесу підготовки хореографа у вищій школі як майбутнього виконавця та майбутнього викладача – універсального фахівця, який володіє в рівній мірі виконавськими танцювальними вміннями і педагогічними знаннями викладання хореографічних дисциплін.

Впровадження педагогічних стандартів як державний запит на якісну модель майбутніх педагогів-хореографів істотно зміщує акценти в підготовці студентів мистецьких факультетів і формулює завдання хореографічної освіти у вищій школі не тільки у вигляді проблеми «Як навчитися танцювати?» але і «Як навчитися вчити танцю методично грамотно і педагогічно ефективно?». Звичним здається, що студент, набуваючи практичні знання і вміння в галузі хореографічного мистецтва, готовий їх відразу реалізувати у викладацькій діяльності, але ці очікування далеко не завжди бувають виправданими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглянуті нами дослідження торкаються різних аспектів підготовки студентів хореографічних напрямків мистецьких факультетів. Так, основи професійної творчості майбутніх хореографів досліджували Ю. В. Богачьова, Т. В. Благова, Ю. А. Герасимова, О. А. Шмакова та ін.); проблеми педагогічної спрямованості та

педагогічної майстерності майбутніх студентів-хореографів – М. К. Буланкіна, Ю. А. Ківшенко, А. Кривохижа, О. Є. Ребова, І. В. Спінул та ін.

Питання навчання класичному танцю у вишах, як однієї з основних спеціальних хореографічних дисциплін вивчали Т. Ф. Андреева, Н. А. Вихрева, О. В. Громова, Н. О. Горбунова, В. П. Давидов, І. Е. Єресько, Н. А. Іванова, В. Г. Іванов, Л. Д. Івлева, А. І. Марченкова, Л. М. Мелентьева, Е. П. Мельникова та ін. При цьому проблеми виділення методики викладання класичного танцю у вищих навчальних закладах як науково методичного знання в системі підготовки студента-хореографа і її змістовний аналіз на сучасному етапі досліджені недостатньо.

Мета статті – дослідити теоретичні аспекти сучасного викладання класичного танцю у вищих навчальних педагогічних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Недостатня розробленість даної сфери, на наш погляд, визначається специфічними труднощами технології навчання танцю, розмитістю педагогічного статусу випускників вишів у протиріччі історично сформованих культурно-просвітніх і сучасних освітніх завдань, особливостями визначення хореографії одночасно як галузі науки, мистецтва, фізичних досягнень.

Освітні реформи при всіх складнощах поновлення надали для вищих навчальних закладів нові можливості підготовки фахівців, адже істотно розширилася номенклатура профілів і напрямів в царині хореографічного мистецтва.

Класичний танець є однією з основних спеціальних навчальних дисциплін професійного циклу у вищому навчальному

педагогічному закладі. Наприклад, у навчальних планах підготовки бакалаврів зі спеціальності 024 Хореографія Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка дисципліна визначається як «Теорія і практика класичного танцю», що підкреслює завдання навчання класичного танцю у вищій школі – практичне освоєння рухів і вивчення методики викладання як галузі теоретичного знання.

Процес підготовки випускників вишів у царині класичного танцю протягом всього періоду становлення і розвитку хореографічної освіти у вищій школі спирався на традиції навчання школи класичного танцю методики А. Я. Ваганової, при цьому питання «Чи потрібно навчати методиці викладання класичного танцю майбутніх педагогів–хореографів?» залишається відкритим для наукового обговорення.

Виданий у 1934 р. навчальний посібник «Основи класичного танцю» А. Я. Ваганової консолідувало наявні методичні знання попередників в галузі балетної освіти і стало платформою для розробки методичних посібників, підручників, програм і рекомендацій. Розроблений А. Я. Вагановою базис «науковості» та теоретичні основи методики викладання класичного танцю як єдиної методології хореографічної освіти дозволили «вбудувати» хореографічне знання в систему вищої школи.

І. І. Соллертинський у вступній статті до першого видання «Основ класичного танцю» підкреслює, що завдання праці А. Я. Ваганової «систематично перерахувати і розшифрувати елементи, які складають абетку класичного танцю. Цю задачу А. Я. Ваганова виконує з винятковим знанням справи» [7, с. 12]. У статті І. Соллертинський говорить про те, що «книгою А. Я. Ваганової теоретична робота над класичним екзерсисом аж ніяк не вичерпується», і міркує про те, що «необхідно розглянути екзерсис не як нерухому систему, але в його історичному становленні» [6, с. 12].

Аналіз вивчених матеріалів навчальних, методичних посібників і рекомендацій доводять, що ХХ–ХХІ ст. – найбільш важливий етап осмислення процесу викладання класичного танцю і розвитку методики викладання як наукового теоретичного знання, яке у цей період цілеспрямовано і глибоко розроблялося викладачами-практиками провідних вітчизняних та зарубіжних шкіл.

Так, П. А. Сілкін у своїй праці «История становления и развития теории и практики профессионального обучения классическому

танцю» проаналізував видані підручники та посібники провідних педагогів-викладачів класичного танцю ХХ – початку ХХІ ст., відповідно до хронології даного періоду, і позначив їх внесок у процес формування методики викладання класичного танцю як наукового знання [5].

П. А. Сілкін констатує, що на його погляд, ті підручники, які містять лише опис уроків, не є методичними розробками або методичними посібниками [5, с. 129]. При цьому багато дослідників вважають, що навіть опис уроків або запис комбінацій є безцінним досвідом минулого, якщо розглядати методику викладання класичного танцю з позиції феноменологічного підходу. «Феноменологічний підхід до педагогіки передбачає аналіз найбільш яскравих феноменів педагогічної практики, найбільш точно відображає ті чи інші елементи педагогічної системи або систему в цілому, подальший пошук кожним педагогом власних смислів педагогічної діяльності, найбільш ефективних прийомів, відповідних до його індивідуальності» [5, с. 47].

Отже, теорію і методику викладання класичного танцю ми будемо розглядати в процесі формування виконавської та методичної складової результату навчання.

Процес формування виконавської складової в умовному поділі результатів процесу навчання класичного танцю можна розглядати як процес формування основ виконавської майстерності танцівника та процес формування основ «правильності» м'язових відчуттів майбутнього викладача.

Які б нововведення не привносив в хореографію час, які б сучасні напрямки і техніки не з'являлися на сцені, класичний екзерсис і донині є головним стрижнем професійної виконавської підготовки, на основі якого розвиваються інші танцювальні методики [2, с. 142].

«Показ» руху як один з методів викладання класичного танцю повинен бути освоєний в процесі підготовки студента, але при цьому алгоритм «Вмію показати – могу пояснити і навчати» буде невірним для майбутньої педагогічної діяльності випускника. Системно вибудувати навчальний процес навчання класичного танцю неможливо без освоєння науково-теоретичних знань, адже формування методичного мислення майбутній фахівець буде керуватися лише поясненням власних м'язових відчуттів.

Вивчення методики викладання класичного танцю тісно взаємопов'язане з формуванням виконавських умінь у навчально-практичній та концертній

діяльності.

На практиці досить часто зустрічається ситуація, коли студент-першокурсник, який вдало пройшов вступні випробування, не має досвіду виконавської діяльності, що є перешкодою не тільки для реалізації студента в сценічній практиці, але і для отримання знань методик викладання хореографічних дисциплін, освоєння яких неможливе без практичного «примірювання» на себе.

Освоєння класичного танцю як науково-методичного знання і пошук відповідей на питання «Як навчити руху?», «Якими користуватися методами і прийомами пояснення?», «Які додаткові знання дозволять поліпшити якість виконання даного руху?» змушує переглянути правильність виконання і поліпшити якість навіть вже давно вивчених рухів, які виконуються автоматично.

Це говорить про процес взаємодоповнюваності теоретичного і практичного знання і визначає специфіку навчання студентів-хореографів у вищій школі.

Взаємопов'язаність думки і дії представлені в наукових положеннях А. С. Виготського, С. Л. Рубінштейна, А. Н. Леонтьєва та ін. Наукова теорія поетапності формування розумових дій, запропонована П. Я. Гальперіном, свідчить, що якщо для виконання дій «ви даєте орієнтовні опори, то дія відразу досягає правильної форми. А потім правильне положення зберігається досить точно на основі кінестетичної картини м'язо-суглобового почуття» [3, с. 263]. П. Я. Гальперін, досліджуючи закономірності формування правильної навички, також робить висновок: «При навчанні шляхом «спроб» і «помилки», придбані навички мають дуже обмежений, можна навіть сказати «ступий» характер. <...> Але якщо навик формувати розумно, то це протиставлення взагалі знімається, тому що розум виявляється провідним початком при організації і фізичної сили, і будь-якої іншої людської дії» [3, с. 265].

Аналіз навчальних і методичних посібників, рекомендацій, програм навчання класичного танцю у вищих і середніх навчальних закладах дозволив виділити змістовне поле методики викладання класичного танцю в системі підготовки студентів вищих навчальних педагогічних закладів, яке необхідно розглядати як систему, що включає:

I. Послідовне вивчення рухів класичного танцю, виокремлене в десяти основних розділах (у контексті вивчення музичного супроводу і навичок вербального пояснення

правильності виконання рухів), таких як:

1. Методика викладання основних рухів класичного танцю біля станка.
2. Методика викладання основних рухів класичного танцю на середині залу.
3. Методика побудови *adagio* (основних поз класичного танцю):
  - простої форми (мале);
  - розгорнутої форми (велике).
4. Методика викладання рухів розділу *allegro*:
  - групи рухів маленьких стрибків;
  - групи рухів середніх стрибків;
  - групи рухів великих стрибків.
5. Методика викладання рухів «пальцевої техніки».
6. Методика постановки корпусу в вправах біля станка і на середині залу.
7. Методика викладання обертань різних форм, груп і видів.
8. Методика побудови комбінацій:
  - навчальної;
  - екзаменаційної.
9. Методика роботи з концертмейстером.
10. Методика запису і читання прикладів навчальних і екзаменаційних комбінацій.

II. Знання історії розвитку і становлення школи класичного танцю: – вивчення унікального досвіду педагогів минулого, праці яких є найбільш значущими для розвитку наукової основи викладання класичного танцю періоду ХХ–ХХІ ст., а також досвід педагогів різних часів розвитку вітчизняної і зарубіжної школи класичного танцю – Дж. Баланчина, К. Блазіс, А. Бурнонвіля, Е. О. Вазем, В. Н. Волкової, А. Л. Волинського, М. Петіпа, В. І. Пономарьова, А. І. Пушкіна, Ф. Гальоні, Р. Фейс, М. М. Фокіна, Е. Чекетті та ін. буде сприяти розумінню сутності педагогічної діяльності для майбутнього хореографа. Методика викладання класичного танцю на сучасному етапі навчання у вищій школі невід'ємна від знань історії розвитку і становлення школи класичного танцю.

Великого значення в процесі сучасного викладання класичного танцю мають інтегровані науково-теоретичні знання суміжних дисциплін: анатомії, педагогіки, психології, фізіології, музично-історичних та музично-теоретичних дисциплін тощо.

Інтегровані знання виявляють себе як найбільш значущий елемент в процесі інноваційного оновлення та сталого розвитку хореографічної освіти. Зв'язок хореографії з природними і гуманітарними науками останнім часом розглядається багатьма дослідниками, при цьому «привнесення» нового в процес викладання класичного танцю як відповідь хореографічної спільноти на отримані результати наукових досліджень і

інноваційний спосіб поліпшити реальний процес навчання відбувається дуже повільно, а іноді і повністю відсутня.

Отже, структурна модель сучасної методики викладання класичного танцю виглядає наступним чином: знання історії і розвитку школи класичного танцю – методичне знання елементів класичного танцю – інтегровані науково-теоретичні знання суміжних дисциплін – практичне засвоєння рухів.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Актуальність вивчення методики викладання класичного танцю у вищому навчальному педагогічному закладі визначається умовами сучасного етапу, для якого характерним є введення освітніх стандартів як очікуваний результат якості підготовки майбутніх хореографів; розширення номенклатури профілів і напрямів хореографічної підготовки; впровадження професійних стандартів для педагогів в галузі хореографічного мистецтва.

Класичний танець на всіх етапах становлення і розвитку хореографічної освіти у вишах є фундаментом навчання майбутніх фахівців в галузі танцювального мистецтва, дисципліною, яка формує виконавські практичні навички та вміння танцівника; «лексичну» основу майбутнього балетмейстера-постановника, творця хореографічних комбінацій, етюдів, композицій і вистав; науково-теоретичний фундамент методики викладання хореографічних дисциплін.

Можливість успішної реалізації завдань відповідно до вимог сучасних освітніх стандартів підготовки студентів-хореографів у вищих навчальних закладах обумовлена, у тому числі, і опорою на внутрішні передумови розвитку, які визначаються історичними традиціями викладання школи класичного танцю методики А. Я. Ваганової, процес становлення якої в ХХ – початку ХХІ ст. дослідниками виділяється як найбільш вагомий у розвитку класичного танцю.

Впровадження професійних стандартів педагогів і соціальні очікування високої якості діяльності майбутніх викладачів хореографічних дисциплін висувають умови «переформатування» процесу вивчення хореографічних дисциплін як вузькоспеціалізованого технологічного процесу і підвищують значимість вивчення методики викладання хореографічних дисциплін як галузі наукового педагогічного знання.

Оволодіння теоретико-методичним знанням в галузі хореографічного мистецтва здійснюється через формування навичок

виконання рухів, адже інструментом-транслятором методичних знань є тілесний апарат майбутнього фахівця. Отже, вивчення методики викладання класичного танцю вже на початковому етапі навчання має стати основою для методичного аналізу всіх паралельних і наступних досліджуваних хореографічних дисциплін.

Вищесказане дозволяє зробити висновки, що вивчення методики викладання класичного танцю в освітньому процесі підготовки студентів-хореографів вищих навчальних педагогічних закладів не тільки з часом не втратило свою актуальність, але на сучасному етапі вивчення розглядається як розділ педагогіки, що досліджує вчення про методи викладання класичного танцю як наукової дисципліни та опис конкретних прийомів, способів, технік педагогічної діяльності в її практичному освоєнні.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Буксікова О. Б., Климова І. А. Вплив класичного танцю на становлення виконавської культури учнів / О. Б. Буксікова, І. А. Климова // Наука. Мистецтво. Культура. 2017. № 1. С. 140–147.
2. Буцик С. В. Від інститутів культури до інститутів культури: історико-педагогічний екскурс / С. В. Буцик // Вісник Київського державного університету культури і мистецтв. 2016. № 2. С. 139–147.
3. Гальперін П. Я. Лекції з психології: навч. посіб. К. : Книжковий будинок «Університет»: Вища школа, 2002. 280 с.
4. Дудьев В. П. Психомоторика: словарь / В. П. Дудьев. М. : Владос, 2008. 180 с.
5. Силкин П. А. История становления и развития теории и практики профессионального обучения классическому танцу / П. А. Силкин. СПб.: Академия Российского балета им. А. Я. Вагановой, 2016. 278 с.
6. Соллертинский И. И. Классический танец и его теория / И. И. Соллертинский. Л. : ОГИЗ ГИХЛ, 1934. 267 с.

REFERENCES

1. Buksikova, O. B., Klymova, I. A. (2017). *Vplyv klasychnoho tantsyu na stanovlennya vykonavs'koyi kul'tury uchniv*. [Influence of classical dance on formation of performing culture of pupils]. Kyiv.
2. Butsyk, S. V. (2016). *Vid instytutiv kul'tury do instytutiv kul'tury: istoryko-pedahohichnyy ekskurs*. [From institutes of culture to institutes of culture: historical and pedagogical excursion]. Kyiv.
3. Hal'perin, P. YA. (2002). *Lektsiyi z psykholohiyi*. [Lectures on psychology]. Kyiv.
4. Dud'yev, V. P. (2008). *Psikhomotorika: slovar'*. [Psychomotor: dictionary]. Moscow.
5. Silkin, P. A. (2016). *Istoriya stanovlennya i razvitiya teorii i praktiki professional'nogo obucheniya klassicheskomy tantsu*. [The history of the formation and development of the theory and practice of professional training in classical dance]. Spb.

6. Sollertinskiy, I. I. (1934). *Klassicheskiy tanets i yego teoriya*. [Classical dance and its theory]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СИВОКОНЬ Юрій Михайлович – старший викладач кафедри хореографії та естетичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя хореографічних дисциплін.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SYVOKON Yuriy Mykhailovych – Senior Lecturer at the Department of Choreography and Aesthetic Education of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future teachers of choreographic disciplines.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2021 р.

УДК 374: 793.3

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-205-208

ТКАЧЕНКО Марія Валентинівна –

аспірантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7291-0113>
 e-mail: Mashadance17@gmail.com

РОЛЬ ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОМПОНЕНТУ В СИСТЕМІ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ШКІЛ МИСТЕЦТВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна система початкової мистецької освіти є комплексним явищем, тому привертає пильну увагу представників різних галузей наукового знання. Мистецька освіта покликана, окрім надання початкової фахової підготовки учнів, ще й всебічно розвивати дітей та навчати співпрацювати (командній роботі) як у самій школі, так і за її межами. У швидкозмінних умовах сьогодення освітнє середовище будь-якого навчального закладу не є ізольованим від різних факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх, їх впливу, як позитивного, так і негативного. Саме для протидії таким змінам необхідно створити безпечне освітнє середовище, яке б сприяло вільному всебічному розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням професійної початкової мистецької освіти присвячені праці Л. Андрусенко, Т. Бакланова, Т. Благової, Ю. Гончаренко, А. Короткова, Т. Луговенко, В. Рагозіної та ін. Специфіку роботи з дитячим хореографічним колективом розкрито у наукових і методичних розробках І. Антипової, Г. Березової, Л. Бондаренко, К. Василенка, В. Верховинця, О. Мартиненко, А. Тараканової, Л. Цветкової, А. Шевчук та ін. Однак дані дослідження повністю не розкривають дану проблематику, що потребує подальших розвідок та досліджень з цієї теми.

Метою статті є дослідження ролі хореографічного компонента в системі мистецьких дисциплін навчально-виховного процесу шкіл мистецтв, аналіз значення

дисциплін хореографічного циклу у розвитку та вихованні учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система художньо-естетичного виховання засобами різних видів мистецтва, зокрема ритміки і хореографії, у вітчизняній педагогічній теорії та практиці закладалася на початку 20-х рр. ХХ ст. [2, с. 15]. Масово відкривалися приватні танцювальні студії, школи та гуртки, які працювали самостійно та не контролювалися з боку державних освітніх органів.

Ритмічне виховання характеризувалося масовістю і доступністю. Пропагуючи ритмічне виховання, педагоги публікували праці, як «Ритмічні ігри й танці для проведення з молоддю в клубах, гуртках та екскурсіях» (1929), «Ритміка в музичній школі» (1930) та ін. [2, с. 16], залучалися професійні поети та композитори до написання збірників для дітей, створювалися експериментальні освітні програми, що свідчить про теоретичну та практичну роботу у напрямку музично-ритмічного виховання дітей та молоді. Увесь накопичений досвід роботи у цій сфері сприяв удосконаленню змісту хореографічної підготовки та призвів до процесу відокремлення професійної мистецької освіти від аматорства та створення системи відповідних освітніх навчальних закладів професійної підготовки.

Мистецька освіта сьогодні – це спеціальна освіта у сфері культури і мистецтва. Школи мистецтв є унікальними закладами освіти, початковою ланкою професійної підготовки, де поступово